

שאלות הנוגע לשעת החרום כגון terrorism - שיעור 462

I. גדרי וכללי ספק פיקוח נפש

- (א) כל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז).
- (ב) לא רק ודאי פיקוח נפש דוחה כל המצות אלא גם ספק (יומא פ"ג - פ"ה ושו"ע שכ"ט - ז).
- (ג) גם אם יש ספק בעצם העובדה אם יחיה אח"כ מותר
- (ד) ספק פיקוח נפש אינו סתם ספק השקול אלא אפילו ספק ספקא וספק רחוק ואפילו שלושה ספיקות יחד
- (ה) אף שבפיקוח נפש אין הולכים אחר הרוב בכל זאת כאשר הדיינים חלוקים ביניהם הולכים אחר רוב הדיינים (מנחת חינוך ע"ח - סק"ז)
- (ו) הרודף אחר חברו להורגו אין הנרדף צריך לדקדק אם יכול להציל עצמו ע"י פגיעה באחד מאבריו אלא הוא רשאי להורגו משום שהוא בהול (שו"ת ריב"ש רל"ח)
- (ז) נזק של רבים מקילים כגון כיבוי גחלת ברה"ר (של"ד - כ"ז) וה"ה קוץ או זכוכית ברה"ר (ש"ח - ו) והוא מלאכה שאינה צריכה לגופה משא"כ נזק דיחיד (בה"ל רע"ח)
- (ח) עיין בערוך השלחן (ש"ט - כ"ז) דאם ספק שהוא כלב שוטה אינו כשאר ספק אלא ספק בהעיקר וגם אסור להרוג שממית (spider) ואף אם תפול לתוך המאכל ג"כ מי יימר שהוא מסוכנת וגם יכולים לכסות המאכל ואיסורו מן התורה ע"ש

II. אם מותר להכניס עצמו לספק סכנה להציל חברו מודאי סכנה

- (א) עיין בבית יוסף (ח"מ תכ"ו) שכתב בשם הגהות מיימני דצריך לסכן עצמו בשביל חברו כשהוא ספק סכנה וחבירו ודאי סכנה וחלק עליו דאם שניהם ת"ח או ע"ה ומכ"ש אם רק המציל ת"ח והניצל ע"ה אינו רשאי להכניס עצמו אפילו בספק פקוח נפש אך אם המציל אינו ת"ח כמו הניצל אז מותר להכניס עצמו אבל אינו מחויב אם לא ממדת חסידות אם ירצה וכ"כ הרדב"ז שספק זה כודאי ולא דמי להוריות (פ"ג) דכהן קודם ללוי דשאני התם דאינו מכניס עצמו לסכנה
- (ב) עיין בשו"ת שבט הלוי (ה - קל"ז - ז) דאם עומד לפניו פקוח נפש ודאית של חברו דלהכניס עצמו בספק פ"נ ע"פ הרוב בזה הוי הספק כודאי ואסור אבל כשהספק על פי הרוב נוטה להצלה אע"פ דבעלמא חייב לפקח על עצמו אבל הכא נדחה מפני ודאי של חברו והביא זה בשם הגהות מיימוניות לדעת כנה"ג ואנו פסקינן דזה רק מדת חסידות ולא חיוב
- (ג) עיין באג"מ (י"ד ג - קע"ד - ד) דאם הוא ודאי ימות ויהרג תחתיו אף שהאחר הוי ת"ח ובעל מעשים טובים מ"מ בסכנה ודאית לעצמו אסור אבל לספק סכנה אינו לחייבו ועכ"פ רשאי וזה שפפוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל (תענית י"ח דרש"י) התם שאני משום דמצלת רוב עם ולכן הכל תלוי בהמצב ואבאר עוד
- (ד) להציל מומר לחלל שבתות באופן שאין ספק להמציל - עיין בשו"ת מהר"ם שי"ק (ק"מ) דהרי הוא כישראל דאמרינן שמא התחרט ועשה תשובה וכמו שכתב בגמרא (קידושין מ"ט.) דחיישינן שמא הרהר תשובה בלבו וכ"כ השו"ת חת"ס (י"ד שמ"ה) ועיין בשעמ"ב (ה - ז)
- (ה) להציל נכרי באופן שאין להמציל שום סכנה - עיין באג"מ (ד - פ) דבזמנינו אם יש חשש איבה מצילין הנכרי אפילו ע"י איסור תורה

III. אם צריך לקנות ולסדר חפצי הצלה להציל נפשו כגון gas masks, מים, מאכל,

ורדיו שאין צריך חשמל דהכתוב אומר ונשמרתם מאד לנפשותיכם ושמענו שכן עשו אחינו בארץ ישראל עיין בקובץ שיעורים (פסחים סקל"ז) דטעמא דנחש כרוך על עקביו דלא יפסיק (זרכות ל"ג.) חשיב ככה"ג כלא שכיח היזיקא וממילא יש לסמוך אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין ועיין בשש"כ (כ"ה - הטרס ט"ו) שחלק עליו דטעמא משום שרואה שאין הנחש כועס ולא משום שלוחי מצוה עיין באג"מ (ח"מ ז - ע"ו) שנתן כלל בענין

ונשמרתם מאד לנפשותיכם (דברים ד - ט"ו) ושומר פתאים ה' (תהלים קט"ז - ו) שאם איכא חשש סכנתא ולא זהירי בהו אנשים הרבה משום שהוא חשש רחוק אומרים שומר פתאים ה' ולכן מותר לאכול בשר שמן ודברים חריפים ביותר ועיין ברמב"ם (מדעות פ"ד) שנקט שם האוכלין הרעים לבריאות ולא כתב שאסור לאוכלם משא"כ בהסרת מכשול שיש בו סכנה (רו"ט י"א - ד) שאסור להניחו ומחויבין להסירו ולכן מן הראוי שלא לעשן מאחר שהוא חשש סכנתא מ"מ אין איסור בדבר אמנם חשיש (מעראוואנא) אסור שהוא מקלקל את הדעת וגורם תאוה גדולה ואיסור חמיר הוא שמניעה מלימוד התורה ומתפילה וממצות ועוד יש איסור חמורה של בן סורר ומורה (אג"מ יו"ד ג - ל"ה) ולכאורה בנ"ד שהסכנה חשש רחוק יכול לסמוך על שומר פתאים ה' ועיין בהמבוא לספר שמירת הגוף והנפש (ה)

IV. להדביק נייר (duct tape) להדלתות והחלונות בשבת - עיין במנחת חינוך (מוסך השצת אות כ"ד) שמדבק ניירות חייב משום תופר שהם דברים רכים אבל לדבק דבר רך להכותל אין בו משום איסור תופר אמנם דעת הבה"ל (ש"מ - י"ד ד"ה הרי זה) דיש איסור תפירה למי שמדבק עץ בעץ ע"י דבק אמנם הם דברים תלושים משא"כ הדלת והחלון ואם אין זה תפירה ישלהתיר להסיר הנייר דרך קלקול אמנם אם צריך לקרוע הנייר מן הגליל בשבת יש חוששין לאיסור דאורייתא משום קרוע ואבאר ואיברא יש לחקור אם יש איסור דבנין וסתירה ולכאורה נראה שיש מקום להתיר בנ"ד משום שלא נתנהו שם על דעת לבטלו שם ושיהיה חלק מן הבנין ויש רק חשש לאיסור דרבנן ולכן מחשש סכנה יש להקל וכ"כ הנשמת שבת (רי"צ) שהנוהג בכל ע"ש להדביק חתיכת נייר על כפתור חשמלי ושכח לדבוק מותר לדבוק בשבת וכן מותר לדוחפו בחזרה כדי לחזק הדיבוק

V. שאלות הנוגעות לשעת החרום בשבת

(א) **הרואה בשבת תנועה חשודה** או אנשים חשודים או חפץ חשוד במקום שבני אדם יעברו שם יזעיק מיד את המשטרה וראייתי דמותר לכבות גחלת כדי שלא יזקו בה רבים (שש"כ ח - מ"א - הערה ס"ה) וע"ע בשו"ת רבי עקיבא איגר (ח - ס) דאחד מאלף יגיע לסכנה לא חשיב ספק סכנה ועיין בשערים מצויינים בהלכה (ז"צ - ד) בשם הרמ"א (שכ"ט - ז) דהכל לפי הענין וכ"כ המג"א (ש"ט"ז - כ"ג) בענין השממית ע"ש אמנם עיין עוד בשש"כ (ל"ז - הערה ז) דכל דבר שהעולם חוששים לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה ועוד יש אומרים דספק סכנה לכל הציבור נידון כספק גם אם הסכנה היא בסבורות נמוכות (רב מ.מ. פרבשטיין אנציקלופדיה רפואות 398-402) כגון היזק דרבים היתירם אפילו איסור דאורייתא (ר"ן על הרי"ף שצ"מ"ג: בשם הבה"ג והר"ח) וכגון ממון דרבים נחשב כפיקוח נפש (תוס' סנהדרין כ"ו ד"ה מי שצו בענין שביעית ורמ"א יו"ד ק"ס - כ"ז בענין הלוואה ברבית) (ג) לרדת למקלט בעת מלחמה (חזו"א תשובות וכתבים מ"ח) (ג) להציל רבים ממיתה מותר לעבור גם על גלוי עריות (תוס' יומא פ"ג ד"ה מה) (ה) מותר לחלל שבת גם שהסכנה לא התחיל (שו"ע שכ"ט - ו) ולדעתי יש ספק פקוח נפש לרבים בהנ"ל ומחויב לזעוק מיד המשטרה

(ב) **בשעה שבטלה שליטת המלכות** ויד רוצחים וגנבים שולטים הוי בודאי סכנה ומותר לחלל שבת בכל מלאכה וכדין כותים שצרו על עיירות ישראל (שכ"ט - ו)

(ג) **לחלל שבת כשגנב הפורץ לדירה** עיין בשיעור 401 (II - ד)

(ד) **ריב אשר עלול להחריף ולהגיע לשפיכת דמים** עיין בשיעור 401 (II - ה)

(ה) **קטן שאבד ויש מקום לדאגה** עיין בשיעור 401 (II - ח)

VI. מניעת חילול שבת בשיחת טלפון

(א) **יש ארבעה איסורים בשיחת טלפון בשבת** (ה) הרמת השפופרת (מכה בפטיש, מוליד, מוקצה, הבערה) (ב) החיוג (dialing) משמיע קול (ג) השיחה מולידה ניצוצות ומשמיעה קול (ד) החזרת השפופרת לעריסתה מנתקת את המעגל החשמלי וגורמת שהטלפון ראוי שוב לניהול שיחה

(ב) **בארבעה דרכים ניתן להקל על חילול השבת** (כאשר הזמן אינו בהול) (א) על ידי נכרי בדרך שינוי (ב) על ידי קטן בדרך שינוי ויבקשו מי שלא האב או האם (ג) גדול בשינוי (ד) על ידי שנים שעשו (תורת היולדת דף פ"ג)

צפון אפריקה וישראל יצחק ב"ר שאול הלוי ע"ה